

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert-utca 1080. sz.</p>
--	---	--

További teendőink a magyar prot. egyháztörténelem érdekében.

Azon áldozatkészség, mely a Bod Péter egyháztörténelmi művének nemsokára várható megjelenését lehetővé tette, mutatja, hogy a buzgóság egyháztörténelmünk iránt egyházunk társadalmában teljes melegségében él.*) De nem volna jó, ha ezen munkának megjelenése megpihenésre szolgálna alkalmul, sőt tartozik további munkásságban találni folytatását. Mert előre lehet látni, hogy a Bod Péter műve, bármilyen becses legyen is különben, latin nyelve miatt a közönség igényeinek, de egyéb tekintetben is korunk történetírási színvonalának megfelelő nem lehet. Hazánkban a történetírás kutfői Bod Péter óta oly nagy számban nyitak meg, épen a prot. történelemre nézve is, hogy azoknak felhasználása nélkül a kor színvonalán álló művet képzelnünk sem tudunk. És aligha csatlakozunk, midőn azt hiszszük, hogy a Bod műve maga is inkább történelmi kutforrás értékével bír és ha kezünkben lesz is, bátran sóhajthatunk tovább egy még hiányzó magyar ref. egyháztörténet után.

Egy a kornak színvonalán álló prot. egyháztörténetnek létrejöhetségét szükségképen előkészítő munkásságnak kell megelőzni és pedig olyannak, mely vagy az egyetemes prot. egyház, vagy valamely prot. történelmi társulat anyagi támogatásával tervszerűen dolgozik. Erre nézve szándékozom véleményemet elmondani. Másokra bízom arról szólni, miképen volna ezen anyagi támogatás eszközölhető, vajjon az egyetemes egyház, egyes egyházkerületek vagy prot. történelmi társulat formájában. Arra sem terjeszkedem ki, vajjon a két prot. felekezet álljon-e össze a munkára, vagy talán czélszerűbb lenne, ha mi reformátusok (kik különben is jobban el vagyunk e téren maradva) teljesíteni első sorban a magunk felekezetének történetében irányában csakugyan minket illető kötelességünket.

Első lépés, első feladat volna ezen előkészítő mun-

*) E tekintetben érdekes adat, hogy Tisza Kálmán, Magyarország miniszterelnöke a neki küldött gyűjtő-íven több, mint 500 frtnyi előfizetési pénzt juttatott a Prot. Egyházi Lap szerkesztőjéhez.

kasságban prot. egyháztörténelmi források és oklevéltárak kiadása. Lehetőleg összegyűjtése azon történelmi anyagának, a mely még fenmaradt. Török-tatár, labancz-kurucz pusztítások, az alföld városait és egyházait, azoknak levéltárait 300 év alatt annyiszor elrombolt tüzi veszedelmek épen a ref. egyház régi emlékeit sujtották, aránytalanul nagyobb mértékben, mint ez a testvérfelkezetnél történt. Nagy számú reformált előkelő családaink katholicálása is a XVII-ik és XVIII-ik században, erősen megfogyasztotta egyháztörténelmi emlékeinket. Mert az ilyen családok levéltáraiból a későbbi nemzedékek a protestantizmusra emlékeztető irásokat nagy részt kidobták, pusztulni engedték, vagy készakarva megsemmisítették, amint ezt tapasztalhatták azok, kik ilyen családi levéltárakkal közelebbről ösmerősök. Hogy félre ne értessünk, megjegyezzük, hogy ezen utóbb említett ténynek okát nem annyira a vallási türelmetlenségben kell keresni, mint inkább azon felfogásban, mely a levelek közül csak a birtokviszonyokra, legfelebb a geneológiára vonatkozókat őrizte különösebb gondnal, a culturalis történetre vonatkozókat, a vallásos tartalmukat, általában a magán leveleket pedig nem tartotta nagyobb figyelemre méltóknak. Nem egy levéltárban lehet találni maig is becses, művelődésre és vallásra tartozó leveleket széthányva, ilyen levéltárnoki jegyzettel „litterae nullius valoris“, vagy ezen megfelelő magyar megjegyzéssel „semmire valók.“

És mindezen pusztulás dacára is oly nagy számú, köz- és magán levéltárainkban a magyar prot. történelemre közvetve vagy közvetlenül vonatkozó forrásanyag, hogy ennek megismerése még mindig új fényt vethet egyházunknak, különösen régibb viszontagságos történetére. Nem azt akarom mondani, hogy addig, míg ezen anyag közzétéve nem lesz, a prot. egyház történelme meg nem írható. Nem a jelennek, hanem a jövőnek érdekében szölok és azon meggyőződésben, hogy ezen kutfői előmunkálatokat előbb-utóbb meg kell tenni és hogy ezek eddig csak kis mértékben vannak megtéve. És bármilyen derék és szorgalmas prot. egyháztörténelmi írónak munkássága ezen kötelesség alól egyházunkat fel nem menti.

Egyházunkat, vagy inkább felekezetünk társadalmát. Mert tudományos intézeteinktől, a M. Tud. Akadémia vagy a Történelmi Társulattól e tekintetben mindent várni nem lehet. Olyan esetekben, midőn a prot. egyháztörténelem vagy az irodalomtörténettel, vagy a polgári és művelődés-történettel érintkeznek, e tudományos intézeteknek is kötelessége a közremunkálás. Bizonyára szívesen is fognak segíteni, hiszen kiadásaiknak már eddig is igen sokat köszönhetünk, de szoroson egyházunk történelméről gondoskodni mégis csak a felekezet feladata leendő.

Arról sincs kétség, hogy sem zsinat, sem egyházke-
rület, sem semmiféle történelmi társulat egy jó prot. egyháztörténelmet meg nem rendelhetnek. Egyes monographiát lehet megbízás vagy pályázat útján megrendelni, de a magyar prot. egyháztörténelemnek várni kell a maga mesterére. A mit társulati munkásság és anyagi segedelem tehet és a mit ezeknek kell megtenni, mert egyes ember erejét felülmulja, az abban áll, hogy a források és az anyag megbízható közzététele által megkönnyítse a történetíró feladatát.

És miként lehetne ezen elébb-utóbb teljesítendő feladathoz, péld. első sorban a XVI-ik század történetéhez a legcélszerűbben hozzáfogni, illetőleg a már némi tekintetben meg is kezdett munkát rendszeresen folytatni. Világgért sem akarom esekélyeni a Prot. Egylet eddig kifejtett munkásságát és eredményét, sem egyeseknek vagy egyházkerületeknek, pl. a tiszamellékinek ezen a téren szerzett érdemeit. A buzgóság nem hiányzott eddig sem. A mit én óhajtanék, az a rendszeresebb munkásság volna, mely első sorban a szükséges anyagi segedelmet nyújtana a tervszerű forrás- és anyaggyűjtéshez. Nem valami nagy összegekről, vagy a mi anyagi viszonyainkhoz alig is illő nagy tiszteletdíjakról volna itt szó, hanem bizonyos utazási és másoltatási segedelemről, a melylyel sikeressé volna tehető sok nyom nélkül veszendőbe menő kutatás. Pl. hogyha csak a magyar történelmi társaság vándorgyűlésein folytonosan lettek volna olyanok jelen, a kiket ne csak érdekelt volna a prot. egyháztörténelem, hanem a kiknek megszabott munkássági kerete épen ez lett volna: merem állítani, hogy egyháztörténelmi forrásaink és okleveleink tekintélyes készlete volna már összegyűjtve.

És mikor lesznek csak központi levéltáraink is e célból tudományosan átkutatva, ösmeretesek-é kellőleg a bécsi és budapesti tudományos kincsek, nem is említve a külföldi prot. államok és egyetemek levéltárait és könyvtárait, a mely államokkal a magyar protestantismus hosszú és benső összeköttetésekben állott. Az itt lévő és minket érdeklő emlékekre eddig csak a külföldön tartózkodó ifju theologusaink buzgósága akadtt itt-ott reá.

És ezen adatgyűjtő munkásság lehetőleg tervszerű rendezésével bizazsanak meg akár az egyház, akár vala-

mely prot. történelmi egyesület által felekezetünk jelesebb szakemberei, a kik bizonyára nem fogják közreműködését megtagadni abban az esetben, ha az eredményről, a sikerről kellő garantiákat láthatnak. Felszólíthatók a közreműködésre a régi anyakönyveknél prot. lelkészeink, illetőleg espereseink is. Mert habár anyakönyveink legnagyobb részben csak a XVIII-ik század 2-ik tizedétől vannak rendszeresen vezetve, egyáltalában nem lehetetlen, hogy sok történelmi vonatkozású és becsű feljegyzések vannak mind anyakönyveinkben, mind méginkább a fennmaradt néhány régi tractuális jegyzőkönyvben, a milyen pl. tudtommal a máramaros-ugoccai egyházmegye birtokában is van.

Ily módon egyáltalában nem látszik előttem utópiának, hogy 5—6 évi előkészítő munkásság eredménye gyanánt ugyanannyi kötet nagybecsű forrásanyag fog bennünket a magyar prot. egyháztörténelem megírásának óhajtott céljához közelebb vezetni. **G. K.**

„Modern szellem“ a keresztyénséghez való viszonyában.

Lehetetlen, hogy sok ember előtt fel ne tűnt volna már a „modern szellem“ kifejezés kétértelműsége. Ha a hitelenséget, vagy szabatosabban szólva az ész- és természetfölöttiben való nemhívést akarjuk ezzel jelölni, ez esetben épen nincs szükség a „modern“ jelző használatára, mert a hitelenség korántsem modern tünetény. Oly régi ez, mint maga a bűn és az emberi értelemmel föl nem fogható dolgokban való hitnek visszautasítása nagyon is magán hordozza a régiség bélyegét. A gyarló és elbizakodott ember nem ma mondja először: „nincs föltámadás, nincs lélek stb.“; hangzott e szó a multban, hangzik a jelenben és talán hangzani fog még a jövőben is. És ha ennek daczára mégis oly sokszor s oly sok ember ajkáról halljuk a „modern szellem“ kifejezést, okát azon körülményben kell keresnünk, hogy ez jelenleg tulajdonképen identifikálva van a „korszellem“-mel, korunk szellemével, gondolkozási és felfogási módjával, mely ugy a hitre, mint a hitelenségre befolyást gyakorol. Sőt a hitelenség nem csak befolyásolva, tökélyesbitve, hanem egyszersmind segítve is van általa, hogy a mult korszakok durvább hitelenségeinél magát észszerűbbnek és kevésbé botrányosnak mutathassa föl. Nem lehet tagadni, hogy maga a hit is élhet a korszellemadta előnyökkel, mint-hogy épen az a hit föladata és általában a keresztyénség szellemi vezetőinek kötelességök, miszerint a „modern szellem“, a haladó és folyvást fejlődő korszak igénye és követelményével szemben vizsgálják meg a dogmák mezején, mi az egyedüli és föltétlenül isteni és örökké igaz; hadd maradjon az emlékezeté mindaz, mi a mult idők kevésbé fejlett gondolkozásmódjának és korlátolt látkörének kinyomata. Miként az ékszerész kiolvasztja érczéből a drága fémeket, épen ugy az isteni hatalom egyenesen arra van irányulva a keresztyénségben, hogy a nemesebb, fenségesebb elemek, kiválasztva a lényegtelenből — az emberek gondolatrendszerébe vonassanak.

A „modern szellem“-nek, mint uralkodó rendszernek, melynek megfelelőleg szokták napjainkban fejtegetni a vallás nagy problémáit, — ezen meghatározását teljesen kielégítőnek lehet tartani; mertez míg egy oldalról a keresztyénségnek legmélyebb és legalaposabb megfigyelését igényli minden tekintetben, addig más oldalról nemcsak föltételezi, de megköveteli a szó teljes értelmében vett vele való meg egyezést is. Az általunk ugynevezett „modern szellem“-nek azonban fény- és árnyoldala nagy részben a természettudományoktól függ. Főleg a természettannak új és tagadhatatlanul kitűnő eredményei oly magas hirnévre emelték e tudomány rendszerét, hogy ma már hiveinek tulcsapongó gondolkozásmódja következtében olyan tárgyak is vonattak be rendszerök keretébe, melyeknek fölvételére épen semmi törvényes alappal nem birnak.

A határozottan tudományos módszer a megfigyelések és igazolások bacóféle törvényein alapul és fejlődik tovább. „Vizsgáljuk“, — mondják e tudósok — a mit a tudomány által fölfegyverzett és gyámolított értelem képesítve van megfigyelni, semmi egyebet. Kétségtelenül elbizakodott rendszer ez elfoglalt hatásköre miatt s azért nem csodálandó, ha követői közül is nem egynehányan ilyenekké levének és az elért eredmény hatása alatt hajlandók valának a szellem vagy anyag minden tényét úgy tekinteni, mint pusztán factum-ot, melyet ők saját specialis céljaik kimagyarázására fordítanak. Ez az eljárás hozta aztán világra az ilyen nagyhangú mondatokat: „A mit a fizika nyelvén kifejezni nem lehet, azt tudni sem lehet“, s így jutott lassanként uralomra az a vágy, mely minden istenit és emberit egyfelől a szemlélő módszer által akar kifejezni s másfelől ugyanazokat kifejezni az uralkodó tudományos elmélet alakjaiban. A vallások előtte megannyi stratumok vagy alapok emberi világunk fölépítéséhez s benne minden tény és igazság e cél elérését munkálja. Ilyen elvek mellett volt lehetséges aztán az, hogy a fizikai hypothesis messze eltérve törvényes alkalmazásától, betolakodott a vallásba, úgy hogy ma az emberek épen oly mértékben áldozatai az ál-tudományos szenteskedésnek, mint valának egykoron a végletekig menő pietismusnak.

A „modern szellem“ romboló oldalának logikai általánossága azonban korántsem volt jelleme a megelőző tagadó korszaknak. Igaz, a mult század keserű vitái között a természeti és kijelentett theológia ellenfelek gyanánt állának szemben egymással és hábar a 18-ik század az uralgó deismus hatása alatt kiválólag a természeti vallás százada volt, de azért az emberi lélek belső vallásos vezérelvei nem hagytak fenn semmi kívánni valót s az Istenben és halhatatlanságban való hit rendületlenül állott saját bázisán. S ha mindennek daczára mégis elkerülhetetlen vala a kijelentett és természeti vallásnak összeütközése, oka azon körülményben keresendő, hogy a ker. lelkészek rendkívül heves ostromnak voltak kitéve a kijelentés szükségességének észszerű kimagyarázását illetőleg a természetvallás hívei részéről. De ma már emlékezete él csak e háborunak. Korunk mindkettő ellenében egy harmadik hatalmas vetélytársat teremtett meg a mai skepticismus alakjában, mely egyaránt ostromolja mindegyiket s követeli, hogy mondjanak le részére jogaikról, méltóságukról. Az észfölötti elem a természet-vallásban épenugy meg van támadva ma, mint a természetfeletti elem a keresztyénségben; az Isten személyisége,

halhatatlanság és az ember szellemisége csak olyan absurditások, mint a Szentháromság vagy Jézus istenségének dogmája. Minthogy tehát a természeti theologia igazságai sem esnek a szemlélő módszer keretébe s nagyító vagy görccsövekkel egyáltalában föl nem fedezhetők: el kell távolíttatniok korunk modern vallásából, hadd lépjenek helyökbe a fizikának büszke tudományos nyelvezetével mélységben és magasságban meghatározott tételei!

A „modern szellem“-nek épen ez a jellemvonása már az, mely reményt látszik nyújtani arra nézve, hogy közel, vagy épen itt van az idő, a mikor a ker. vallás ismét teljes erővel léphet föl visszahódítani fényes és kizárólagos, csak az ő hivatását megillető helyet. Nincs kétség a tekintetben, hogy az emberi lélek vallásos, vele született ösztönei tökéletesen be vannak már telve a természeti theológiával, a figyelem mindig növekvő mérvben irányul a kijelentett vallás felé. E jelenség a mai kor támadásaival szemben hatalmas reakció csiráit táplálja kebelében. A „modern szellem“ és az általa gyakorolt befolyás a magasabb s műveltebb osztályokból a nép alsóbb köreibe is kezd átszűrődni, mit szomoruan igazolva látunk gyülekezeteink tagjai között a vallásos hit lazulásában, már pedig e tünemény hathatósan figyelmeztet bennünket arra, hogy az összeütközés pillanata nem késhetik sokáig, ezért kötelességszerűleg segítségére kell lennünk a reakciónak minél szélesebb körben való életre keltésére. Használjuk e célból a keresztyénségátda gyógyszereket, tegyük érthetővé és felfoghatóvá vallásunk azon nagy igazságait, melyek világosságra hozattak Krisztus és az ő evangélioma által. És ha így ezeknek magvait elvetettük a keblekbe, tanuljuk meg egyszermind azokat életre kelteni, majd erőre juttatni a kijelentés isteni tüzeiben, mely az egek szülöttétől száll belénk. Megtanitnak a cselekvés módjára bennünket hitvallásunk történelmének lezajlott korszakai, melyekben nem egyszer fenyegetve és megrázva valának hitünk sarktételei; megtanitnak a 16-ik századnak nagy reformátorai, kik ama forradalmi viharok között oly nemesen védelmezték az embernek Isten és az ő dolgai megismerésére irányuló természeti jogát. Ez ügy érdekében pedig napjainkban azon egyházak és lelki tanítók tesznek legtöbbet, kik egy részről világosan tudják föltüntetni az emberi szellem előtt a kijelentés és az ember természeti vallásos ösztönei között elvitathatlanul létező összefüggést és más részről, ha egyáltalában nincsenek kötve a külső szertartásos, áldozó papi elméletekhez, hanem az isteni tudomány letéteményeit alkalmazzák az embereknek jelen korbéli szükségleteikre. És ezek után az eredményt annyival is biztosabban lehet várni, mert az emberi lélek a ma, skepticismus legvégső meredélyéhez jutva, önkénytelenül is visszaborzad egy olyan vacuum horribile láttára melyből hiányzik Isten és az evangéliom.

Sulyok István.

A tiszántuli egyházkerület tavaszi közgyűlése.

(Vége.)

A harmadnap gyűlés tárgyai közül kiemeljük a következőket. A lelkészek minősítését megállapító szabályzat módosítására egy, egyháziakból és világiakból álló vegyes küldöttség bízott meg, melynek tagjai: Szabó János, Lu-

kács Ödön, Szeremley József, Kiss Áron, Bencsik István, gr. Degenfeld József, Lengyel Imre, dr. Hajnal István. A dolhai missiói központ ügye újra fölmerülvén, az e tárgyban érkezett egyházmegyei határozat a konventhez, illetőleg annak missiói bizottságához tétetik át. A főiskolai ügyekre kerülvén a sor, az egyházker. tanügyi bizottság jegyzőkönyve alapján a főiskolai tápintézet átalakítási ügye a főisk. gazdasági tanácshoz tétetik át azon megbizással, hogy e testület vegye az ügy anyagi oldalát tárgyalás alá s véleményes javaslatát terjeszse föl a jövő közgyűléshez. Némi csekély módosítással elfogadtattak a debreczeni főiskolai tanári nyug- és gyámintézet ujonnan átdolgozott alapszabályai, melyből, mint fénylő pontot emeljük ki azon tényt, hogy 30 évi szolgálat után a tanári nyugdíj ezentulra 800 frtról 1000-re emeltetett föl. Elfogadtatott a Deák Ferencz alapítványról való tanárkari javaslat, mely szerint a 40 frt kamat felekezetre és vallásra való tekintet nélkül adatik a főiskola különböző szakbéli növendékeinek. Az ösztöndíjak czélszerűbb, ünnepélyesebb módon leendő kiosztására s a benlakási törvények módosítására vonatkozó tanárkari javaslatok is elfogadtattak. A tanügyi bizottság nem látta szükségesnek a főiskolai igazgató tanács beállítását s midőn az egyhk. közgyűlés e véleményt magáévá tette, másoldalról Kovács István egyházmegyei képviselő indítványozta, hogy a főiskola pénzügyeinek ellenőrzésére alakítsassék egy számvevőszék. Az indítvány hosszu vita után a főiskolai gazdasági tanácsnak adatott ki véleményezés végett. A főiskolai anyakönyvtár mellé tervezett nyilvános olvasó szoba fentartási költségeire Debreczen város tanácsa 3 évre évi 200—200 frtot szavazott meg. Ennyit is köszönettel fogad a gyűlés s megbizza az anyakönyvtárra felügyelő bizottságot, hogy a további teendőkre nézve terjeszsen elő javaslatot, valamint a gazdasági tanácsot, hogy a főiskola anyagi erejének számbavételével vizsgálja meg e kérdés miként lehet kivihetését. Tárgyalás alá vétetett Dr. Török Józsefnek, mint a főiskola vegy-, természettani- és természetrajzi gyűjteményeire felügyelő bizottság elnökének megkeresése, melynek folytán a főisk. gazdasági tanács megbizatott, hogy adjon véleményt az iránt, vajjon a Szártóry és Kanyó alapítványok természete megengedi-e, hogy azoknak jövedelméből a természetrajzi muzeum is gyarapíttassék. Pártolólág elfogadtatik a főiskolai tanárkarok azon véleménye, hogy kerestessék meg a konvent bölcsészeti szaknak tanárképezdével kapcsolatban való szervezésére s egy protestáns történelmi társulatnak az egyháztörténelmi okmányok kiadása céljából való létesítésére. A palaeographiának főiskolánkban miként leendő taníttatására nézve a tanárkarok javaslata alapján határoztatik, hogy az minden 2-ik évben előadatik; előadására Géresi Kálmán tanár kéretett fel 200 frt tiszteletdíj mellett. Az igazgató tanároknak jelentései a különböző tanszakokról tudomásul vétettek. A felett azonban, hogy a modern és klasszikus nyelveknek hallgatói kevés számmal vannak az akad. tanfolyamokban, megütközését jelentette ki a közgyűlés és megbizta a tanárkarokat, hogy az ifjúságot hatályosan szorgalmazzák az idegen nyelvek tanulására.

A főiskola épületéből a reáliskolának, nemkülönben az ipariskolának immáron kivitelére Debreczen város hatósága megkerestetett.

Németh István tábornok hagyatéka ügyében az elnök-

ség az egyházkerületi ügyészszel bizattak meg teljhatalommal lebonyolítani s befejezni ezen régóta függőben levő ügyet.

A főiskolai gazdasági tanács jegyzőkönyve alapján a debreczeni főiskolát érdeklő különböző ügyek kerültek szőnyegre. Így bejelentetett, hogy gr. Degenfeld József és Ritóók Zsigmond konventi képviselők napdíjjaikat a főiskola javára adták; valamint Kenessey Antalné asszony 200, Szakszó Rezső a helybeli róm. kath. egyház részéről 50 forintot adományoztak az ének- és zenetanár tanszék alapjára, Vadon Sándor ügyvéd szegény tanulók ösztöndíjával 100 frt, Sápó Sámuel szegény tanulók számára korábban tett 700 frtos alapítványához 500 frtos s Biedermann Ede nagykereskedő 200 frtos ösztöndíj-alapítványt tettek. Mindezen alapítványok köszönettel vétetnek tudomásul. Hasonlóképp tudomásul vétetett a Simay-Nagy 25 ezer frtos alapítvány egész tőkéje befizetése után tett intézkedésekről szóló jelentés.

Hegedűs Sándor volt ideiglenes főiskolai pénztárnoknak a felmentvény a gazdasági tanács vizsgálata alapján a szokásos fentartásokkal megadatott. Ezzel kapcsolatban Révész Bálint püspök felkéri a jelenlevő Győry Elek főiskolai pénztárnokot, hogy miután a számadások még csak 1883-ig vannak készen, azoknak elkészítését siettesse. Győry Elek e kérésre megnyugtató választ adott.

A közgyűlés elfogadja a tanárkarok azon indítványát, hogy a főiskola két legrégibb: dogmatika és görög exegetika tanszéke Apaffy Mihály fejedelem nevére nevezessék el.

A közgyűlés tudomásul vette Győry Elek pénztárnok azon jelentését, hogy az új épített pénztárról készitendő számadásnál a segédkezelést Kövi Lajos, az ipar- és kereskedelmi bank főkönyvvezetője hajlandó elvállalni; tudomásul veszi a gazd. tanács jegyzőkönyvi kivonata alapján azt a szándékát is, hogy egy rövid, vázlatos munkálatot készítsenek az iránt, hogy mily irányban és terjedelemben lenne legjobban keresztül vihető a számadás elkészítése.

Az egyházkerület elhatározta, hogy Lugossi József és Szegedi Sándor volt tanároknak és nagy alapítóknak arcképe lefestessék.

A b.-ujfalui egyház iskolák építésére 15,000 frtot kért a kollégium pénztárától. A kölcsönök adásával megbizott gazdasági tanács azt kívánván, hogy a felelősséget elvállaló azon egyháztagoknak, kik ingatlanukat nejeikkel közösen birják, feleségeik is aláírják a jótállást, ezen kívánság ellen a b.-ujfalui egyház a kerülethez felebbezett.

A fellebbezés azon indokolással, mert a kölcsönadást a gazdasági tanács saját körében és saját felelősségére eszközli, visszaadatott.

Sápó Sámuel a középiskolai felügyelő tanács tagságáról lemondván, helyébe Szűcs István, a depr. ev. ref. egyház új főgondnoka választatott meg közfelkiáltással.

A vidéki középiskoláknál szervezendő felügyelő igazgató tanácsok hatáskörét magában foglaló szabályrendeleti javaslat minden ellenvetés és módosítás nélkül elfogadtatott.

Köszönettel veszi tudomásul a közgyűlés K. Tóth Antal főiskolai ügyésznek azon szép tettét, hogy a részére peres ügyek költségeire előirt 300 frtot nem vette igénybe, sőt még a főiskola érdekében tett utazási költséget és belyegdíjakat is a magából fizette.

Egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság jelentése és javaslata folytán jelentékeny módosítással elfogadtatott a békésbányai egyházmegye azon indítványa, hogy a zsinati törvény 109. §. követelményeinek a viszonyokhoz képest lehetőleg elég tétessék, a lelkészek az ifjuság vallásos nevelésére az eddiginél nagyobb és közvetlenebb gondot fordítsanak; ehez képest a 2000-nél kevesebb lelket számláló egyházakban a konfirmációra készülő növendékeket a lelkészek a tanítók közreműködésével magok tanítsák; a nagyobbakban pedig a tanítók teljesítsék azt a lelkész utmutatása és segédkezése mellett; valamint a vasárnapi iskolások vallásos oktatásra is kiváló figyelemmel legyenek a lelkészek.

Az egyházkerületi közgyűlés az ötödik napon véget ért. A tanácskozások utolsó tárgyai közül kiemeljük a következőket. Az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság javaslata alapján elrendeltetett az egészségtannak az elemi iskolákban való tanítása az 1887—8-ik iskolai évtől kezdve Dr. Széll Lajos „Életmentés és egészségtan“ cz. olcsó vezérkönyve alapján és az egyházkerület által kibocsátandó tanterv szerint. Véglegesen megállapított a népiskolai tankönyvek bírálóinak, az egyházkerületi tanügyi bizottság Debreczenben lakó tagjainak napidíjja s a jegyző stb. megjutalmazása. Felolvastattak, tudomásul vétettek, illetőleg elintézték nyertek a gazdasági tanács jegyzőkönyve, az egyházkerületi pénztárnok, Andaházi-Szilágyi-intézet gondnoka s a Fonciére pesti biztosító intézet számadása megvizsgálására alakított küldöttségek jelentései.

Az ünnepkövetésügyében az egyházmegyétől beérkezett vélemények kiadattak az esperesi karnak s az ez által készítenő javaslat alapján vétetnek majd az őszi közgyűlés alkalmával tárgyalás alá. A gyűlés végén meleg hangon fejezte ki szívélyes köszönetét püspök ur a tagoknak és elnöktársának a kitartásért; míg az egyházkerület részéről Szabó János békésbányai esperes mondott köszönetet az elnökségnek.

Könyvismertetés.

A vallástanítás módszertana. Hittanhallgatók számára. Irta Joó István, tan. kép. igazgató tanár. Debreczen, nyomtatott a város könyvnyomdájában. 1886. Ára 40.

Tiszántuli egyházkerületünk azon intézkedésének, hogy hittanhallgatóink tanítóképesítési vizsgára köteleztettek, köszönhetjük a kezünk alatti jeles tankönyvet. Szerző elmondja rövid előszavában, hogy azon hiányoknak és fogyatkozásoknak elejét veendő nyomatta ki előadásokra készített kéziratát, melyek a tanulók által készített jegyzetekbe és kéziratokba oly értelemzavarólag szottak becsuszni. Köszönetet kell mondanunk e figyelemért, mert egy jól szerkesztett kézikönyv csakugyan többet ér minden tanulói jegyzetnél, mert hiszen épen nem akarja az a tanári szabad és részletes előadás utáni tanulói jegyezgetést kizárni.

A kézikönyvről, mely 88 lapon 15 §-ban adja elő tárgyát, a legnagyobb elismeréssel kell nyilatkoznunk. Szerzője a paedagogiai tudományok szilárd talaján áll, ki tudja, érti azt a művészi tudományt, mint kell a vallástanítást kezelni, mint kell fokról-fokra haladni a növendékekkel, hogy val-

lási ismereteikben minél intenzívebb és, természetesen, extenzívebb világosságra jussanak. Ezt mutatják szép mintaleczkéi. De ismeri azt a valódi tudományt is, mely a tanítókat oktatja okszerű, fokozatosan haladó, tudatos tanítási képességre. Ezt mutatja egész tankönyve. Igen jól tette szerző, hogy hittanhallgatóknak, tehát magasabb képzettségű tanulóknak irván, különösen műve elején, egyes tételeket, mint pl. a vallástanítás fontossága, kezdete; minő vallást tanítsunk az iskolában? — szorosán tudományos alakban tárgyalt. A hittanhallgatókat már nem szabad pusztán tejnek eledelével táplálni.

Jól esik a 25-dik lapon, hol a bibliai történeteknek a vallástanításra való jelentőségét tárgyalja, látnunk, hogy mily nemes hévvel veszi védelmébe az ő-szövetségi történetek tanítását, mely ellen újabb időben saját egyházunk kebelében is tekintélyes lelkészek szólaltak föl. Még jobban esik tapasztalnunk, hogy az egész művön aranyfonalként az az eszme vonul keresztül, az a szellem lebeg fölötte, mely kimondatja velünk azon jóleső meggyőződést, hogy a mű szerzője nem csak tudós paedagogus, hanem, a mi ennél szerintünk sokkal több, egyszersmind tudós kereszttyén paedagogus is.

Részletekbe, az egyes czikkek czimeinek felsorolásába, bővebb ismertetésébe nem megyünk be. A kérdéseket szerző, mint maga megmondja, Kovács Lajos vallástanítási vezérkönyvéből vette át, valamint tőle vette az idéző jel között adott néhány apró részletet s némelyik dispositiót is.

Az egész műre csak néhány lényegtelen ellenvető észrevételünk van, mely a gyakorlati részre vonatkozik. A mű 21-ik lapján közli a szerző a népiskolai tantervet úgy, a mint azt tiszántuli egyházkerületünk igen bölcsen összeállította. E tantervben az egyháztörténelem a hit- és erkölcs-tan után következik s a szerző ur a kifejtő részben e tantárgyakat mégis megfordítva tárgyalta. Nézetem szerint az imádságról is lehetne már előbb beszélni. Az pedig csak sajtóhiba lehet, hogy a mű 84-ik lapjának egy pontja a 46-ik lapra utal vissza, de ott a szóban forgó tárgyról említés sincs téve.

Örömmel üdvözljük szerzőt e téren, hol tudományos hivatottsággal működik. Jó kezébe van letéve hittanhallgatóinknak a vallástanítás módszertanában való vezérlése. Az új intézkedés szerencsés előjelek közt indult meg s bizton reméljük, hogy mindenben áldásos sikerre vezet.

Csiky Lajos.

Nekrologok.

Kovács István 1813—1886.

Egyházi lapjaink röviden jelezték volt azt a veszteséget, mely a szatmári ref. iskolát érte Kovács István elhunytá alkalmából; de egyik sem részesítette oly méltánylásban, mint a minőt e jeles tanférfi valóban megérdemelt volna. Engedtessék meg nekem, a tanítványnak, halvány vonásokban elötüntetni azt a férfit, kinek atyja is volt szerencsés a boldogult ajkairól a tudomány és örökerkölcsi igazságokat hallhatni.

Kovács István, a szatmári ref. iskola tanára, született Hevesmegyének Igar nevű községében az 1813-ik évben. Elemi iskoláit az atyja vezetése alatt álló iskolában szülő-

helyén végezte be. Mint annyi sok társai, úgy ő is szülői jó kívánatokon kívül alig láttatott el egyébbel, midőn a debreczeni főiskola falai közé ment. Egy szebb jövő reménye egész tanulói pályája alatt képes volt vele a jelen nélkülözéseit feledtetni. Gymnasiumi tanulmányait lankadatlan szorgalommal bevégezvén, alapos készültséggel lépett át a vallás- és jogi tanfolyamra. Ezek sikeres bevégezése után 1837-ben a szatmári felsőbb elemi iskolához hivatott meg. Ez állásban lefolyt évei alatt szép tehetségét fejleszteni soha meg nem szünt. Hivatali pontossága, feddhetetlen jelleme által előljárói tiszteletét sikerült megnyernie. Több — évek hosszú során közkedveltségnek örvendett — tankönyvei, jeles tehetségének voltak bizonyítványai. Az 1863-ik évben megüresedett gymnasiumi tanári állásra egyhangulag őt választja meg az iskolai kormányzó testület. Tehetségét érvényesíteni most már tágabb tere nyílt.

A gymnasiumi ifjuság Kovács tanár előadásait mindig a legnagyobb figyelemmel hallgatta. Egyes kérdések fejtegetése közben a lankadni kezdő hallgatókat alkalomszerű adomákkal üdíté föl. A római cincinnatusi jellemek festése sok tanítványának jellemfejlődésére gyakorolt maradandó befolyást. A római és görög, valamint hazánk történetének kimagasló alakjai, lelkesült előadásai által kitörölhetetlenül bevésoédtek egy negyedszázadon keresztül százakra menő tanítványai szívébe. Látni kellett a több mint 70 éves agg férfit, mint melegszik bele tantárgyába, mint egyenesül ki kissé görnyedt alakja. Előadása még a figyelmetlenebb tanuló is le tudta bilincselni. Tanuló szobájában éjfélekig javitgatta tanítványai dolgozatait s tanulmányozta át a magyarázandó részletet. Az órára bemenetelben ritka pontos volt. Tanítványainak a hallgatás, neki az előadás a legnagyobb öröm vala. Az előadás közben történt megfedése mindig igen kemény volt, de a póriasba sohasem csapott át. A tanulói pálya iránt sem hajlammal, sem tehetséggel nem bíró ifjut négy szem közt, atyailag tanácsolta hajlamainak megfelelő pályára lépésre, hol igen sok, épen figyelmeztetésének engedve, ma igen jelentékeny szerepet foglal el a társadalomban, mint derék honpolgár áldja tanácsáért drága emlékét. A szatmármegyei vidéki földbirtokosok fiai, kik az ő házánál nevelkedtek s általában tanítványai, kik iránt mindig a legnagyobb szeretettel viseltetett, tisztelettel fognak reá visszaemlékezni.

Az iskola falain kívül is szerették s tisztelték őt mindazok, kikkel érintkezett s ezek leereszkedő, nyájas modoráért a társadalomban különböző megtiszteltetésben részesíték.

Mint az iskola többbizbeni igazgatója valamint pontos volt, úgy a legnagyobb pontosságot követelte mindenkitől. Hivatalos küldetésben erélyes fellépése, tapintatos eljárása mindig a remélt sikert eredményezte.

A helybeli egyházi és iskolai ügyek vezetésében jelentékeny részt vett, azok ügyét, ha a szükség úgy kívánta, a nyilvánosság terén is szolgálta.

A 40-es években megjelent tankönyvein kívül közrebocsátotta a „Szatmári ref. iskola története“ című művet; melyet a tiszántuli ref. középiskolai tanárok Szatmáron tartott közgyűlése alkalmára készített s összes jövedelmét jótékony czélokra ajánlotta fel. Késő öregségében 1884. márcz. 15-én a 71 éves öreg tanár az ünnepély alkalmával oly lelkesülten szónokolt, — a dicső szabadságharczra visszaemlékezvén, — hogy az összes tanuló ifjuság lelkes éljenzésben

tört ki. Ez „emlékbeszéd“-e is megjelent egy kis füzetben. Régebben a fővárosi kiválóbb lapokban, a legutóbbi évtizedben pedig a „Debr. Protestáns Lapban“ és a „Szamosban“ jelentek meg több jeles cikkei.

Házasságra 1841-ben lépett Vajai Eszterrel, mely házasságból Imre, Juliánna, Lajos és Emma gyermekei származtak. Hivatalos óráin kívül csaknem minden idejét családja körében töltötte; ha az élet zsvitara feléje is csapkodtak, itt a hű nő és a jó gyermekek körében feledte azokat. Negyvenöt évi boldog családi élettel ajándékozta őt meg az ég, mely idő alatt a családi élet derült egére egyetlen percze sem jött a borulat. A szorgalmas férj és gondos házi nő mindenik gyermekét jó nevelésben részesítette s emellett még jelentékeny vagyont gyűjtött.

Kovács István 1883-ban a tanügy terén kifejtett hosszu, lankadatlan munkálkodásáért ő Felségétől arany érdemkeresztel díszített fel, mely megérdemelt kitüntetés a legnagyobb ünnepélyességek között folyt le, ez alkalomból a lapok s az üdvözlők egész serege a derék tanárnak állandó egészséget s hosszu életet kívánt.

Az előrehaladott kort s a meg-megujuló betegséget erős akaratereje leküzdötte, tanítványait az ismeretekben előbbre vinni élte utolsó perczéig meg nem szünt. Ápril hó 11-én végre rajta is erőt vett a halál, benne a tanügy 49 évi munkását, a család a jó férjet és apát, a tanárikar egyik díszét, a tanuló ifjuság kedves tanárát vesztette el.

Temetése ápril 13-án óriási részvét mellett ment végbe. Megjelent a városi törvényhatóság, különböző testületek, nagy számmal képviselve voltak vidéki tisztelói is. A róm. kath. főgymnasium s létező mindenik felekezet tanárikara és ifjusága gyászlobogó alatt. A koporsó az elismerés méltányló koszoruival volt boritva. Imát a háznál a boldogult barátja Berky István mondott, Tabajdi Lajos lelkész ugyanitt mint tanárt jellemezte az elhunytat, a sírnál kartársai s a tanuló ifjuság nevében Szathmáry Sámuel igazgató vétéran tanártársától érzékeny szavakban bucsuzott el. Béke lengjen hamvai felett!!

Király Gyula.

Folyó hó 3-ikán délután kísértük örök nyugalomra az ottományi ev. ref. egyház érdemekben és tiszteletben megaggott lelkészét, az érmelléki egyházmegye tanácsbirói karának egyik legrégebb és kiválóbb tagját. A gyászbeszédet nagytiszteletű Szóke János esperes ur tartá, a nagyszámu résztvevők teljes megelegetését kinyerve...

Néhai Bikszögi Lőkös János szül. Héthben Gömörmegyében 1816. október 24-ikén nemes Lőkös Imre s Horváth Debora előkelő s jómódu szülőktől. Gymnasiumi tanulmányait Miskolczon Dr. Szathmáry József megyei főorvos fiai mellett nevelösködve végezte; s a felsőbb tudományokbani ismereteinek megszerzését a debreczeni ref. hittani akadémiának köszönheti, hol lankadatlan szorgalommal gyűjté a tudomány és ismeretek kincsét. Hittani tanulmányait az 1840-ik évben a legjobb sikerrel bevégezvén, a n.-rábéli rektoriára mint a fiiskola vezetője bocsáttatott ki; ahonnan 3 évi legjobb sikert mutató tanítói működése után B.-Félegyházára, majd H.-K.-Szt.-Miklósra, mint segédlelkész hivatott meg. Ez utóbbi helyen érte az 1848-ik év ápril 4-ikén az ottományi ref. egyház általános és közbizalmát kifejező küldöttségének a megüresedett lel-

készállomásra való meghívása, mely állomást még ugyan ezen évben elfoglalván, 38 éven keresztül törhetetlen hűséggel s kötelességérzettel áthatott lelkesültséggel folytatta. Házassági szövetségre az 1848-ik évben lépett Szinay Juliánával, a kivel is a legpéldányszerűbb családi életet élt.

E kedves családi életet megáldá az ég ura nemes, jólelkű gyermekekkel, a kik a legmélyebb fájdalom könyeit hullatják még az apai szeretetben is határtartó gondos édes atyának, nagyapának, az önzetlen rokon és barátinak sirhantjára.

De a nagy veszteség miatti bánat nem csak a családtagoké, hanem egy egész egyházközségé, melynek javát 38 éven keresztül áldozatkészséggel munkálja; egy egész egyházmegyéé, a melynek mint tanácsbírója több éveken keresztül működött.

Tisztelet s becsülés volt osztályrésze itt e földön; s ott fent legyen jutalma az élet koronája. . .

Ottomány, 1886. május 4.

Sz. J.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

Észrevételek nagy. Nagy Lajos lelkész ur megjegyzéseire.

Lapunk 17-ik számában, egy kérdezősködőt kielégítendő, ki hozzám, mint gyakorlati theologiai tanárhoz fordult véleménynyilvánításért, helytelenítőleg bíraltam el nt. Nagy Lajos m.-pécsi lelkész urnak új harangok felhuzása alkalmával való liturgiai eljárását. A 19-ik számban aztán nevezett lelkész ur maga kiállott a síkra s nagy fegyverzettel ellenem indult. Nincs szándékomban kitérni előle.

Hogy semmi akadály ne álljon utunkban, megtisztogatom egy kissé a porondot. Esméket kell itt tisztázni, különben nem találnánk egyenlő erővel harcolni. Fölvilágosítom egyről-másról a nt. urat, hogy mult számunkban közölt cikkénél jobb cikkeket tudjon ezentul irni.

Megjegyzzi többek közt, hogy én mindenütt „méltóságosabbest“ használok. Édes Istenem, már nem tudom, mitevő legyek jövőre. Egyszer már megrótt valaki, hogy egyes első, most megróv nt. N. L. ur, hogy többes első személyben irtam. Ha mindkettőjökre hallgatnék, akkor le kellene tennem a pennát, pedig, úgy érzem, némely embernek tud ez a penna némi kis utbaigazítást adni. Különben jegyezze meg azt is a megjegyzéseket irt nt. ur, hogy a többes használása irodalmi szokás, de a melytől az ő kedvéért mostan ezennel eltérek. Pedig jobb volt rá nézve az a többes, mint ez az egyes szám lesz.

Irtam vala én ama 17-dik számbeli észrevételeimet a lehető legteljesebb tárgyilagossággal, nyugodt, csöndes kedélyhangulatban. És imé, nt. N. L. ur „nagy hevet“, „ingerültséget“, „kedélyizgatottságot“, „erős szenvedélyt“ olvas ki cikkemből. „Roppant nagy igyekezetet és törekvést“ is észlel nálam, hogy eljárását és vele őt magát elkárhoztassam. Konstatálja, hogy én, kit szelid lelkűnek ismernek, gunyolódásra is képes vagyok. Fölhivok ezennel nt. N. L. uron kívül mindenkit, bírálja el, hogy nem egészen, hidegen, komolyan tárgyilagosa-e az én cikkem. Megmondtam a tudomány álláspontjáról meggyőződésemet. Akkor nem gunyoltam egy szóval sem s a mi mégis ilyesmi volt: „difficile est

stb.“ annak élet elvettem az azt bevezető mondattal. Annyit pedig megsughatok nt. N. L. urnak, hogy nekem sokan gratuláltak az egyházker. közgyűlés ideje alatt azért a cikért, kitűnő, hirneves lelkészek, kiknek véleményére igen sokat adok. Csak azt kifogásolták benne többen, hogy nagyon szelid volt. Most már belátom, hogy ebben teljesen igazok van. A ki nem veszi jó néven a tárgyilagos hangú kritikát, az vagy csalhatatlannak tartja magát, vagy elbizkodott hiának tűnik föl mások szemében. Egyik sem illik pedig egy ev. ref. lelkészhez, „még ha az egyházi beszédvázlatokat s más könyveket adott volna is ki.“

De meg honnan tudja azt a nt. ur, hogy én olyan „roppant nagy igyekezettel és törekvéssel“ irtam? Hála Istennek, irás közben nem kell sokáig rágnom tollamat s a nt. ur eljárása annyira föltétlenül helytelen, hogy minden utánnézés, könyvek kutatása nélkül ki tudtam arról való véleményemet mondani. Az én szelid lelkűségem pedig épen nem akar gyöngye lelkűség lenni. Ha kell, ostorozom az általam is művelt tudományok terén a kontármunkákat, de arra nem vállalkozom soha, hogy a húságot legyezgessem. Nem is a kérdező kedvéért használtam azt a hangot, mert hiszen e téren nem ismerem barátságot. Biztosíthatom a nt. urat, hogy ha maga küldte volna is be azt a programot, annak szóban forgó részéről épen úgy nyilatkoztam volna akkor is. Ismerni véli a levél beküldőjét. Megsughatom ismét, hogy az egy világi ur volt, kinek, úgy látszik, többet ér az ilyen dolgokhoz való érzéke, mint a nt. ur liturgikai tudománya. Azt is meg kell mondanom, hogy az a levél még januárban beérkezett hozzánk, de nem levén az ügynek aktuális jelentősége, tárgyhalmaz miatt csak most kerithettem rá sort. Hogy pedig miért csak a szóban forgó tárgyakat emelte ki a levélíró ur a programból, annak azon ő felfogása lehetett az oka, hogy talán maga a nt. ur lett volna egyháza érdekében köteles gyülekezete szép adományát, áldozatkészségét lapunk útján közzé tenni. Imé, mihelyt beküldte hozzám a nt. ur ama programot, már mult számunkban közöltük annak dicséretes részét is.

Még csak egyet így előzetesen. Kicsinységekre kapaszkodva, megróvja a nt. ur a kérdés ilyen föltételét: „szabad-e a mi szertartásaink szerint“ stb.? Mert így kellett volna azt mondani: „szertartásunk szerint.“ De hiszen a szertartás, melyet különben mi egyházszeretéstannak nevezünk, épen a szertartásokról beszél. Akkor azonban róvja meg a nt. ur például azt is, ha valaki így szól: „szokásom szerint“; a szokás, a megszokás lélektani dolog és így talán jobb volna: „a lélektan elveinek általam elfogadott módja szerint.“ A szószálhasogatás, kérem, nem tudomány.

Áttérve a dolog lényegére, azt állítja a nt. ur, hogy én nem adtam „feleletet“ az elém tett kérdésekre, csak „választ“ adtam azokra. Szíves készséggel beismerem ez ellenvetés súlyát s itt nem tehetek mást, mint hogy a tekintélylyel, t. i. a nt. urral, tekintélyt állítok szembe, t. i. a magyar tudományos akadémia által kiadott magyar nyelvi nagy szótárt, melynek 6-ik kötetében a 771. lapon a „válasz“ szóról ez olvasható: „Válasz = kérdésre, tudakozásra vagy vitatásra adott felelet.“ E tárgy vitatása elől én kitérek, tessék a nt. urnak a nevezett szótárt író akadémikusokkal bajlódni.

A mit állítottam, mondja a nt. ur, nem bizonyítom.

Igaza van. Azt hittem: „sapienti pauca.“ Most tehát bizonyító tanukat állítok magam mellé. Idézek tőlük liturgikai elveket. Talán így kitűnik, hogy volt szavaimban igazság is.

Válaszaim, mert hát csakis „válaszok“ azok, nem voltak határozottak. Most tehát imé kimondom, hogy énekes könyvünkbe föl nem vett énekeket egyáltalában nem szabad a gyülekezet szájába adni; hogy föltétlenül illetlen, ha a lelkész (akár palástban, akár a nélkül is) harangozik; hogy a zenekarnak istenisztelet végeztével való szereplése határozottan kárhoztatandó; hogy az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében való harangozás valóságos liturgiai botrány. Bebizonyítom állításaimat.

Csiky Lajos.

(Vége köv.)

Különfélék.

Vélemény. A „Debr. Prot. Lap“ 15-ik számában az általam felszínre hozott kérdést illetőleg, hogy tanítók, tanárok a zsinati törvény azon szavai szerint, „hogy egyházi közterheket viselő és egyházi adót fizetők birnak lelkészválasztási joggal“ birhatnak-e lelkészválasztási joggal, ha szinte egyházi adót nem fizetnek is: röviden nézetem ez. Birhatnak szavazati joggal. Nem tudom, tanítóink, tanáraink, lelkészeink minden egyházainkban felmentvék-e egyházi adótól, kisujszállási egyházunk régibb és újabb eseményeit némileg tudom, itt fel voltak és jelenben is az egyházi egyének fel vannak mentve minden egyházi adótól, sőt egyházunk tanácsa tanárok és tanítók gyermekeit a tandíj fizetéstől is mentesekké tette nemeslelkűleg. Ugy gondolom tehát következetesen, hogy ha valamely egyház nagylelkűleg a tanítói kar méltánylásául elengedte is az egyházi tartozásokat: személyi jogaik, mint egyháztagoknak sértetlenül fenmaradtak. A tanító, tanár kiegészítő, éltető, alapító tagja az egyháznak, így egyházi jogának is kell lenni, mint van polgári joga. A tárgy mily szempontból vitattatott meg, mily érvek mellett döntetett el, nem tudom, de több intézkedéseiből a zsinatnak az látszik, hogy a tanítói karnak igyekezett jogokat biztosítani. Ezt tudva következtetem, hogy ha nincs is világosan felemlítve a tanítói kar a szövegben, mint értelmesb, képzetebb egyháztagtól nem vonhatta el az egyéni választási jogot e téren sem. Ily határozatra, úgy gondolom, a régibb időből vett tapasztalatok birhatták a zsinati atyákat, midőn egyházi adót nem fizető ifjak is szavaztak lelkészválasztáskor, főleg azon esetben, midőn nagy érdeklődés volt a választandó lelkész iránt. A törvény, törvény: azt magyarázni, tudom, a törvényhozónak van joga, de sok kétes esetben irányul szolgálhat mégis azon mód, melylyel az megvitattatott, az eszme, mely a vitatáson keresztül vonult, a cél, mely az által eléretni szándékoltatott. Ily nézetben vagyok a tárgyról, ha érdekes, fontos és érdekes, emeljenek szót mások is, hadd álljon világosságban e kérdés. Nehogy valaki azonban arra magyarázza szavaimat, mintha magam számára jogot igényelnék, avagy szerezni akarnék: őszintén nyilatkozom, távol van tőlem ily hiu vágy, ki már jóval túlhaladtam a 70 évet; de

emeltem igénytelen szavamat a közérdek szempontjából, hogy azon tanítótestület, mely népünket tanítja, vezérli, tanácsolja, keresztyén erényekre inti, jogos egyházi tag legyen az egyházban, hogy érezze a tanító, miszerint tényleges tagja egyházának, melynek szellemi javán munkálkodik. K. Hajdu Lajos.

Lelkészválasztás. Az ér-tarcsai ev. ref. gyülekezet f. hó 9-én egyhangulag Kalas István segédlelkésként választotta meg lelkészeül. Üdvözöljük.

Gyászhirek. Nagy Endre, hosszumezei lelkész neje, Kovács Anna, Kovács Lajos főiskolai tanártársunk testvére, f. hó 4. és 5-iki közti éjszakán 21 éves korában, házassága 3-ik évében meghalt, gyászoló férjet és egy, hét hónapos fiugyermeket hagyván maga után. Eltemettetett 7-én; a m.-szigeti lelkész Szarka József és a técsői lelkész, Tóth Ferencz szolgáltak temetésénél. Béke a korán elköltözött jó nő hamvaira! — Meghalt továbbá Tassy László t.-abádi ev. ref. lelkész f. hó 4-én. Nekrolóját közelebbi számunk hozandja.

A szegedi ev. ref. egyház új templomának felszentelése alkalmával 1884. május 25-én tartott könyörgések és egyházi beszédek. Kiadja a szegedi ev. ref. egyház. Ára 40 kr. A füzet jövedelme orgonaalapra fordítatik. Szeged, 1886. E füzet Révész B. püspök templomot felszentelő könyörgését, Szabó János esperesnek bent a templomban, Garzó Gyula lelkésznek a templomon kívül mondott egyházi beszédeiket, Miklovicz Bálint lelkész urvacsoraosztási beszédét és Varga Pál szegedi lelkész zárímáját foglalja magában. Elég a szerzők nevére, a szép célra, ama fontos érdekeket képviselő gyülekezet lelki szükségeire hivatkozunk, hogy szívesen ajánljuk a 43 lapra terjedő, díszes kiállítású füzetet t. olvasóink pártoló figyelmébe.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak:

Csiky Lajos, Géresi Kálmán.

HIRDETÉS.

Pályázat

az ottományi lelkészi állomásra, melynek évi jövedelme: gabona, szántó föld, szőlő, tűzifa, stólából — 950 forint; és így 2-od osztályu.

A pályázati kérvények f. évi június 1-ső napjáig, az esperesi hivatalhoz Ér-Mihályfalvára küldendők.

Debreczen, 1886. május 12.

Révész Bálint,
püspök.